

EN TERAPIHUNDS MEDVERKAN I REHABILITERANDE GRUPPVERKSAMHET

Maria Sandbäck 14441273

Praktikforskningsrapport 20.02.2017

Statsvetenskapliga fakulteten

Institutionen för socialvetenskap

Socialt arbete

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty		Laitos/Institution– Department	
Statsvetenskapliga fakulteten		Institutionen för socialvetenskap	
Tekijä/Författare – Author			
Sandbäck, Maria			
Työn nimi / Arbetets titel – Title			
En terapihunds medverkan i rehabiliterande gruppverksamhet			
Oppiaine /Läroämne – Subject Socialet arbete			
Työn laji/Arbetets art – Level	Aika/Datum – Month and year	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages	
Praktikforskning	02/2017	21 + 1 bilaga	
Tiivistelmä/Referat – Abstract			
<p>Syftet med denna studie är att undersöka hurdan deltagare och handledare i rehabiliterande gruppverksamhet upplever att en terapihunds medverkan i verksamheten är. Den öppna gruppverksamheten har skett inom öppenvården på a-klinik, och i gruppen har det också erbjudits andra verksamhetsalternativ än terapihundsverksamheten. Gruppverksamheten riktar sig till personer med olika former av beroendeproblematik samt till deras anhöriga.</p> <p>Forskningsmaterialet har samlats in genom två gruppintervjuer och en telefonintervju. Respondenterna består av både deltagare och handledare från gruppen. Det transkriberade intervjumaterialet har bearbetats genom innehållsanalys.</p> <p>De centrala resultaten i studien visar att terapihundsverksamhet ger möjligheter och resurser åt både deltagare och handledare. Redan hundens blotta närvaro har en lugnande effekt i gruppen och djurets sätt att bemöta varje individ utan förbehåll stärker upplevelser av jämlikhet. Olika former av aktivering och sysselsättning med hunden ger möjligheter till att lära sig nytt och till att uppleva känslan av att lyckas. Den fysiska närheten till hunden inger trygghet och välbefinnande.</p> <p>Resultaten i denna studie indikerar att terapihundsverksamhet lämpar sig väl för gruppverksamhet och att djurassisterade arbetsmetoder inom det sociala fältet erbjuder rikliga variations- och utvecklingsmöjligheter av serviceformer.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
Terapihund, gruppverksamhet, rehabilitering, djurassisterad verksamhet			

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	4
2 Handlingsmiljö och syfte för studien	4
3 Djurassisterad verksamhet och tidigare forskning	5
4 Praktikforskning	7
5 Etiska aspekter	8
6 Forskningsmaterial	9
6.1 Gruppsammansättning och sammankomster	9
6.2 Hundens närvaro i gruppen och verksamhet med den	9
6.3 Semistrukturerade intervjuer	10
7 Innehållsanalys	11
7.1 Om respondenternas bakgrund och tankar om gruppverksamheten	12
7.2 Beskrivning av analysprocessen	13
8 Diskussion	17

Källförteckning

Bilaga: Blankett för informerat samtycke

1 INLEDNING

Utveckling av arbetsmetoder inom socialt arbete är ständigt aktuellt och inte minst den stundande social- och hälsovårdreformen i landet ger upphov till bedömningar och utvärderingar av många slag av metoder. Användningen av terapidjur av olika slag har blivit allt vanligare inom social- och hälsovårdssektorn och till exempel husdjur på vård- och servicehem, ridterapi och socialpedagogisk hästverksamhet som arbetsmetoder i stöd- och vårdarbete är inte ovanligt. Assistenthundar för funktionshindrade är vi också vana med att möta i samhället.

Jag har själv ett starkt personligt intresse för interaktionen mellan människa och djur och vilka möjligheter vi kan använda oss av då det gäller de tama djuren omkring oss. I mitt hem har det sedan barndomen funnits husdjur av något slag. Insikten i hur djupgående effekterna av samverkan mellan människa och djur kan vara vidgades då jag år 2012 deltog i en utbildning för terapidjursekipage vid yrkesskolan Axxell i Brusaby med min hund som terapidjur. Jag har sedan dess haft hunden med mig under olika tillfällen bland annat i arbete med funktionshindrade personer och i handlednings- och socialt arbete med barn och ungdomar. Det har varit intressant att planera och genomföra dessa möten samt att reflektera över hur de slutligen utformades. Jag ser att det finns mycket utrymme för vetenskaplig forskning inom djurassisterat socialt arbete i Finland för att producera och vidga kunskap om det.

2 HANDLINGSMILJÖ OCH SYFTE FÖR STUDIEN

Handlingsmiljön för denna studie är en öppen gruppverksamhet inom missbrukarvårdens öppenvård i Lovisa stad. Gruppen är avsedd för personer med olika former av beroendeproblematik ss. alkohol, droger, mediciner eller spel och den är också öppen för anhöriga till personer med beroendeproblematik. Det är en öppen grupp, där deltagarna inte förbinder sig till att delta varje gång, utan deltagarsammansättningen kan variera från gång till gång. Målsättningen för verksamheten är att erbjuda kollegialt och professionellt stöd för medlemmarna och genom det möjligheter att hitta metoder och upprätthålla motivation för individuell rehabilitering.

Studiens syfte är att ta reda på hur hundens närvaro i gruppen och aktiviteter med den upplevs, med avsikt att kartlägga detta både ur brukarnas och handledarnas synvinkel. Mina forskningsfrågor lyder:

- 1 Hurdan upplever deltagarna och handledarna att hundens medverkan i verksamheten varit?
- 2 Vilka faktorer i verksamheten med hunden upplevs som betydande?

3 DJURASSISTERAD VERKSAMHET OCH TIDIGARE FORSKNING

Djurs inverkan på människan i socialiserande syfte upptäcktes under upplysningstiden och utnyttjades inom institutionell vård av barn och personer med psykisk ohälsa under 1800-talet. I början av 1900-talet hamnade dessa tankesätt i skymundan av den vetenskapliga medicinens utveckling och så förblev det fram till 1960- och 1970-talet, då Boris Levinson började diskutera effekten av djur i terapeutiskt syfte inom psykoterapin. Sedan dess har många studier om djurs positiva inverkan på människans välbefinnande gjorts, där både kort- och långvariga effekter på både hälsobefrämjande aspekter samt socialt stöd har påvisats. Trots dessa upptäckter får detta forskningsområde som vetenskap snålt med erkännande inom den medicinska litteraturen och statligt understöd för vidare forskning är knappt. (Serpell 2010.)

Människor väljer att ha djur i sin omgivning av många olika orsaker. Man värdesätter djurens sällskap och tillgivenhet. Djur reagerar positivt och ivrigt på vård och uppmärksamhet och erbjuder människan ovillkorlig kärlek och trygg fysisk kontakt genom att låta sig bli omhållen, kramad och smekt av människan – tillfredsställande en del av människans mest centrala behov. Närhet och samhörighetsupplevelser med djur erbjuder både psykiskt och socialt stöd. (Walsh 2009, 482.)

Forskning om djurs inverkan på människan samt användningen av djur i terapeutiskt syfte har till viss utsträckning utförts på internationellt plan inom det psykiatriska fältet. Bachi m.fl. (2011, 299) ser en snabb spridning av djurassisterad verksamhet i USA och Europa. De efterlyser grundligare forskning inom fältet för att minska på klyftan som bildats mellan spridningen av verksamheten och den begränsade kunskapen inom fältet. En ytterligare utbredd

praxis av djurassisterade verksamheter ser också Wells (2009, 536) är att vänta. I och med det hoppas hon på att kunskapen om vad som sker i relationen mellan djur och människa ska vidgas och därmed hjälpa till att utforma framtida hälsovårdspraxis och principer inom hälsovården. Behovet av omfattande forskning går även hand i hand med behovet av utvecklad service, marknadsföring, utbildning och kvalificering (Latella & Abrams 2015, 133).

Att använda sig av djur i terapeutiskt syfte kan vara ändamålsenligt i många olika situationer och med otaliga målsättningar. Det ställer dock vissa krav på både brukare och serviceproducent. Att erbjuda djurassisterade metoder förutsätter en omfattande kunskap och erfarenhet av djurets beteende och signaler. Terapidjur får inte vara för unga och ska vara tränade för den verksamhet de används för, vidare är det också viktigt att djuren är vana vid den miljö där verksamheten sker.Handledning och övervakning av interaktionen mellan brukare och djur ska vara tillräcklig. Deltagande i dylik verksamhet ska alltid basera sig på frivillighet och brukaren ska ges adekvat information om eventuella risker. (Chandler 2012, 107 - 109.) Människor med kraftigt nedsatt immunförsvar och människor som är allergiska för terapidjuret i fråga avråds från interaktion med det (Johnson & Bibbo 2015, 256). Att vara i närheten av eller umgås med djur inverkar nödvändigtvis inte heller positivt på alla och det finns människor som inte ens vill utveckla en anknytning till djur. Detta bör naturligtvis respekteras då man planerar och verkställer djurassisterad verksamhet. (Gorzcyca & Fine 2015, 283.)

Människor som inte är vana med djur från tidigare eller har varit med om traumatiska upplevelser som involverar det slag av djur som används i det djurassisterade arbetet kan ha svårt att fungera med djuret och i dess närhet på ett naturligt sätt. Människor med rädsla för hundar ska inte tvingas vara i närheten av en hund. Om en hundrädd person själv vill stifta bekantskap med djuret, kan detta erbjudas. I sådant fall är det viktigt att det är personen med rädsla som själv avgör på vilket avstånd hunden befinner sig från hen och att det är handledaren som ansvarar för att hunden hålls på överenskommet avstånd. (Chandler 2012, 97.)

Inom missbrukarvård har djurassisterad verksamhet konstaterats ha befremjande inverkan på kvaliteten i de terapeutiska relationerna. En terapihunds medverkan i gruppverksamhet kan reducera stress och stärka samhörigheten mellan de olika parterna i gruppen. Då stressnivån minimeras och motivationen för aktivitet och deltagande ökar, är förutsättningarna för

deltagarnas ökade framgång i rehabiliteringen också större. Resultat som stöder detta har Wesley et al (2009) kommit fram till.

För det sociala arbetets del kan fördjupad kunskap om djurens inverkan på individer och familjer hjälpa till att utveckla och bredda servicen i klientarbetet. Forskningsresultat påvisar att interaktion med djur kan främja såväl emotionellt, psykiskt och fysiskt välbefinnande både i vissa avgränsade situationer och på lång sikt. Detta kan gagna både klienter och yrkesutövare i det sociala arbetet. Djurassisterade metoder och arbetssätt har dock inte vunnit framgång då det handlar om att få utrymme inom det sociala arbetets utbildningsfält och forskning. Detta är överraskande, eftersom exempelvis familjecentrerat arbete, teorier om socialt stöd, resursperspektiv och ekologiska systemteorier är centrala i det sociala arbetet och implementering av djurassisterade metoder faller inom ramen av dessa. (Risley-Curtiss m. fl 2013, 153, 60.)

4 PRAKTIKFORSKING

I praktikforskning utgår man från ett utvecklings- eller kunskapsbehov som baserar sig på brukares eller praktikers verksamhet. Detta innebär, att praktikernas fokus hamnar på vardagliga händelser, där även förhållandevis små frågor får vara aktuella och viktiga. Praktikforskningen involverar både forskare, mångprofessionella grupper av servicepraktiker och experter samt servicebrukare. I praktikforskning strävar man efter att ta i beaktande såväl föränderliga relationer i samhället och empowermentskapande arbetssätt som de redskap som förutsätts för detta. Praktikforskning åstadkommer ny kunskap genom kreativ verksamhet i växelverkan mellan individer, grupper och sociala strukturer. (Satka m.fl 2016).

Handlingsmiljön för praktikforskning är vanligen en avgränsad och lokal serviceform, där deltagare, mångprofessionell expertis och andra yrkesutövare tillsammans reder ut och kartlägger frågeställningar gällande den. Forskningsprocessen är målinriktat samarbete, som består av fyra faser. Faserna urskiljs i planerings- och pilotfas, förverkligande och slutligen återgivning och reflektion av kunskapen till och med arbetsfältet. I den ideala situationen är forskningsprocessen allt igenom demokratisk. (ibid.)

Idén till denna praktikforskning har formats genom samtal med förmannen för a-kliniken samt de övriga handledarna. Den involverar även frivilliga kursdeltagare och har genomförts som en kvalitativ studie. Med kvalitativ studie avser man studier som söker förståelse, innebörd, begreppsutveckling eller teoretisk generalisering (Levin 2008). Materialet till denna studie har samlats in genom fokusgruppintervjuer och en individuell telefonintervju. Kursdeltagare bildade en intervjugrupp och den andra intervjugruppen bestod av handledare. I en fokusgruppintervju är intervjustilen nondirektiv, där det viktigaste är att få fram en rik samling synpunkter på det som är i fokus för gruppen (Kvale & Brinkmann 2014).

5 ETISKA ASPEKTER

Forskaren bär ansvar för att en undersökning uppfyller vissa etiska krav och dessa bör beaktas genom undersökningens hela process. I en intervjustudie krävs respondenternas informerade samtycke till att delta. Respondenternas konfidentialitet bör säkras och forskaren ska på förhand ta i beaktande vilka eventuella konsekvenser kan uppstå av undersökningen för respondenternas del. (Kvale & Brinkmann 2014, 99 - 100). Respondenterna har informerats om studiens syfte och principer för datainsamling. Samtliga respondenter har undertecknat en skriftlig samtyckesblankett.

Under intervjutillfällena och i analysarbetet har det varit en betydande utmaning för mig att ta i beaktande min trippelroll som både kollega, handledare och forskare, eftersom dessa relationer i hög grad kan ha inverkat på respondenters deltagande eller val att delta eller inte delta i studien, mitt sätt att ställa frågor och de svar som respondenterna gett.

Intervjumaterialet kommer inte att delges någon tredje part och det används enbart för forskningsändamål. Efter att den skriftliga rapporten är framställd och rapporten godkänd av den kursansvariga läraren, kommer det inbandade och det transkriberade materialet samt eventuella anteckningar från intervjuerna att förstöras. Det elektroniska materialet har förvarats elektroniskt bakom lösenord som endast jag själv känner till. I det transkriberade materialet har inga namn skrivits ut och det har förvarats utom räckhåll för andra. Verksamhetsorten är liten och för att garantera anonymiteten hos respondenterna i mesta möjliga utsträckning, avslöjas deras identitet inte och den skriftliga rapporten har jag valt att framställa så, att respondenters

enskilda uttalanden inte skrivits ut i citatform för att de inte lätt ska kunna identifieras. Jag har också valt att i rapporten inte avslöja respondenternas kön, specifika ålder, modersmål eller annan detaljerad individuell information om dem.

6 FORSKNINGSMATERIAL

6.1 Gruppsammansättning och sammankomster

Gruppen har samlats sammanlagt tre gånger för en tid på 4,5 h per gång. Sammankomsterna har skett med fyra veckors mellanrum under tiden oktober – december 2016. Gruppen har haft fem handledare, varav jag själv fungerat som en. Av de övriga handledarna är två socialarbetare, en socialhandledare och en psykiatrisk sjukskötare, alla med mångårig arbetserfarenhet. En av handledarna var med på alla tre verksamhetsdagar, två var med på två och en på en av dagarna. Antalet deltagare har varierat mellan tre och fem personer per gång. Gruppens verksamhet har inte i detalj varit fastslagen på förhand, utan tanken har varit att deltagarna själva kommer med önskemål om vad innehållet för sammankomsterna skall vara. Teman som det funnits beredskap till inom handledarnas intresse- och kunskapsområden har varit bl.a. avslappningsövningar, konstterapeutiska arbetssätt och djurassisterad verksamhet. Den djurassisterade verksamheten har varit mitt eget ansvarsområde och med mig under gruppens sammankomster har jag haft hunden jag under terapidjursekipagekursen 2012 skolat. Deltagarna har på förhand informerats om att det kommer att finnas en terapihund med vid höstens 3 gruppdagar.

6.2 Hundens närvaro och verksamhet med den

Hunden fungerade på olika sätt vid olika tillfällen i gruppen. I början av varje tillfälle var hela gruppen med deltagare och handledare samlade sittande i stolar och fåtöljer runt ett bord och det hölls en gemensam öppningsdiskussion där alla närvarande berättade om sina tankar och önskemål om dagen och sin för stunden rådande sinnesstämning. Vid dessa öppningstillfällen närmade sig hunden var och en av de närvarande i tur och ordning och var och en fick ta hunden i beaktande i sådan utsträckning de själva ville. De stunder hunden var närvarande inomhus var närmast sådana som ovan beskrivits, samtalstillfällen med ledig samvaro och

exempelvis sångstund på programmet. Även morgon- och eftermiddagskaffe med tilltugg fanns på programmet vid varje sammankomst, hunden var också närvarande under dessa.

Vid tillfällena då hunden var närvarande inomhus, befann den sig i varierande tidsetapper lugnt liggande på golvet i närheten av den samlade gruppen eller liggande vid någon av de närvarandes fötter. Hunden sökte sig också både spontant och på närvarandes inviterande gester eller kommandon till dem och höll sig sittande eller stående nära personen i fråga för att bli klappad eller smekt.

Utomhus var hunden med på promenader. En promenad på 45 min – 1h gjordes under alla 3 dagar hunden hade tagits med till gruppträffarna. För samma tid erbjöds deltagarna även andra aktiviteter inomhus, så det fanns alternativ för dem som inte var intresserad av utevistelse eller av aktiviteter med hunden. Det fanns också under någon av sammankomsterna deltagare, som avstod från utevistelse på grund av fysiska hinder.

Under promenaderna hade deltagare möjlighet att leda den kopplade hunden så, att hunden hade två koppel på sig. Deltagaren höll i det koppel som var fäst i en sele hunden hade på sig och jag som hundförare höll i det koppel som var fäst i hundens halsband. Med detta förfarande säkrades att hundföraren var den som hade kontrollansvar över hunden. På områden där jag som hundförare bedömde att det var tryggt, var hunden korta stunder utan koppel och det gavs tillfälle att exempelvis kasta boll åt hunden som sedan apporterade bollen tillbaka till kastaren. Annat som utomhus kunde göras med hunden var att bland annat borsta den och fotografera den. Hunden visade också på kommando upp olika inlärd lydnadsmoment och den som ville fick belöna hunden med hundgodis.

6.3 Semistrukturerade intervjuer

Respondenterna har deltagit frivilligt i intervjuerna och bekräftat sitt samtycke till deltagandet skriftligt. För att inte pressa någon till att ställa upp på en intervju, har deltagarna och handledarna informerats om studiens syfte och getts inbjudan till intervju före den förutbestämda intervjutiden, som varit helt från gruppverksamheten åtskilda tillfällen. Deltagandet i intervjuerna krävde ingen bekräftelse på förhand, den som ville delta kom till intervjutillfället oanmäld. Jag hade planerat in två gruppintervjutillfällen, en för handledare och en för deltagare, de hölls i hälsovårdscentralens utrymmen. Ytterligare en intervju genomfördes

vid ett senare tillfälle per telefon, med en respondent som var förhindrad att delta i gruppintervjutillfället och själv tog kontakt med mig senare och erbjöd att ge en intervju.

Inför intervjuerna hade jag gjort upp en intervjuguide med inledande frågor för att öppna diskussionen. Jag upplever att det var utmanande att fokusera på mina frågor så, att de gav utrymme åt respondenterna att svara på dem utan förhandsuppfattningar. Eftersom studiens syfte var känd för handledarna redan innan inledningen av verksamheten och presenterades för deltagarna efter den tredje sammankomsten, före intervjuerna, känner jag att respondenterna kan ha varit färdigt inställda på att ge vissa typer av svar på mina frågor. Att jag själv som handledare i gruppen också varit den som utfört intervjuerna gör att den personliga kontakten med både kolleger och deltagare har inverkat på deltagandet i intervjun och på de svar som respondenterna gett. Jag betonade dock noggrant inför varje intervju att jag i forskarrollen är intresserad av alla tänkbara tankar och erfarenheter, såväl positiva som negativa. Jag kan som forskare inte heller säkert veta, om potentiella informanter uteblivit från intervjuerna för att en intervjusituation med en handledare eller kollega ur gruppen skulle ha upplevts som obekvämt. Om intervjuerna skulle ha utförts av en för gruppverksamheten utomstående person, kunde respondentantalet varit annorlunda.

Respondenterna bestående av både deltagare och handledare är totalt 5 till antalet. I intervjuerna deltog respondenter från de båda inhemska språkgrupperna finska och svenska, intervjuerna fördes på båda språken enligt situation och behov.

7 INNEHÅLLSANALYS

Intervjuerna bandades in, varefter de transkriberades. Intervjumaterialet består av 147 minuter bandat material, antalet transkriberade sidor är 14. Det transkriberade intervjumaterialet har jag bearbetat genom en innehållsanalys. Innehållsanalys är en basanalysmetod, som kan användas i alla traditioner av kvalitativ forskning. Den kan klassificeras både som metod och som en gles teoretisk referensram, som kan kopplas ihop med olika analysenheter. Den är användbar för många olika slag av forskning och man kan säga, att de flesta analysmetoder i kvalitativ forskning på ett eller annat sätt baserar sig på innehållsanalys. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 91.)

I en analys av kvalitativt material bör man observera att den i lång utsträckning handlar om i vilken utsträckning forskaren kan kontrollera att analysen sker på respondenternas villkor och inte påverkad av forskarens fördomar. Helt objektiva och rena observationer existerar inte, eftersom bland annat använda begrepp, forskningsramen och metoderna är uppställda av forskaren själv och således alltid påverkar forskningen. (Tuomi & Sarajarvi 2011, 96.) Här finns det alltså en risk att jag i analysen av intervjuerna påverkats av min egen inställning till hundar, de erfarenheter jag har och vad jag själv anser om och har för förväntningar på interaktionen mellan människa och hund. Eventuella översättningar av intervjufrågor från svenska till finska, av respondenters svar från finska till svenska och min subjektiva tolkning av ord och uttryck har i stor utsträckning styrt analysarbetet. Eftersom intervjukunskap produceras i en specifik situation mellan två eller flera personer, måste man ta hänsyn till de situationella och interaktionella faktorer som inverkar på den kunskap som produceras i intervjuerna. Det betyder att man bör sträva efter att åstadkomma täta beskrivningar av den producerade kunskapen, så att andra forskare och läsare också kritiskt kan bedöma den. (Kvale & Brinkmann 2014, 362.)

7.1 Om respondenternas bakgrund och tankar om gruppverksamheten

Deltagarrespondenternas vårdkontakt till a-kliniken och den öppenvård som erbjudes har inletts på grund av alkoholberoende. Gruppverksamhet är för samtliga bekant i flera olika former från förut. I gruppverksamheter uppger de delta för de sociala kontakternas skull, för att få stöd i upprätthållandet av ett nyktert och hälsosamt liv, för upplevelser av välbefinnande, för att få avbrott i vardagen och för att få möjligheter till omväxlande former av sysselsättning.

Av handledarrespondenterna uppges att man upplever det som viktigt i gruppverksamheter att ansvara för att verksamheten är ändamålsenlig ur rehabiliteringsperspektiv. Att deltagarna själva får påverka utformningen av verksamheten ses som betydande. Samtliga handledare har erfarenhet av handledning av gruppverksamheter inom det sociala området från förut och även olika kompletterande behörigheter inom det terapeutiska området finns representerat inom handledarnas kompetensområden.

Tidigare erfarenheter av hundar varierar bland respondenterna. Att inte nästan alls haft med hundar att göra, att alltid ha tyckt om hundar men aldrig haft egen, att haft egen hund och att för tillfället ha hund finns representerat i respondenturvalet.

7.2 Beskrivning av analysprocessen

Analysen har skett i tre olika steg, där den första har varit att förenkla materialet, det andra att gruppera det och det tredje att abstrahera det (Tuomi & Sarajärvi 2011, 108.) Jag började med att läsa igenom intervjumaterialet, detta gjorde jag flera gånger. Först läste jag enbart texten sedan använde jag tuscher med olika färger för att markera uttryck, meningar och detaljer i texterna som jag i det skedet uppfattade att var viktiga, betydande eller framträdande på något sätt. Det var enskilda ord samt meningar och uttryck i ospecificerad ordning till en början. För varje gång jag läste igenom texterna upptäckte jag att ord och uttryck i texterna jag inte märkt ur föregående gånger ändå fick betydelse. Teman för grupperna började gestaltas redan vid de första genomläsningarna. Jag gjorde också vissa märken och anteckningar i marginalen då jag hittade detaljer som jag tyckte att kunde höra ihop med varandra tematiskt. Jag skrev sedan ut på skilt papper ord och uttryck i den ordning de uppkom i det transkriberade materialet. Jag märkte också ut ord som framkom i materialet upprepade gånger.

Följande steg i analysen var att gruppera orden och uttrycken i temakategorier. Det visade sig vara mera utmanande än jag hade förväntat mig. Att särskilja temakategorierna upplevde jag inte först som särskilt svårt, men upptäckte att det inte var så entydigt som jag i början av analysprocessen tänkte mig. Jag sorterade sedan ord/uttryck och teman under forskningsfrågorna i word-dokument, läste de printade dokumenten och gjorde ändringar och anteckningar i dem för hand. De olika temagrupperna formades om flera gånger efter att jag parallellt med upprepade genomläsningar av dem också läste det transkriberade materialet på nytt i jämförande syfte. Att i analysprocessen återvända till intervjuerna som helhet gör att utplockade enskilda ord, meningar och uttryck ändå kan tolkas i ett helhetsperspektiv (Widerberg 2002, 162). Ett konkret exempel på en sådan tolkning är att kategorisera allergi för hund och hundrädsla som direkta hämmande faktorer för verksamheten, medan tidigare dåliga erfarenheter placerades under indirekt hämmande faktorer (tabell 2). I intervjuerna kom det fram att respondenter upplevde att allergi och stark rädsla är starka faktorer som genast avgränsar deltagande i hundassisterad verksamhet, medan några uppgav att tidigare dåliga

erfarenheter gjort dem försiktiga då det gäller hundar men inte hindrat dem från att delta. Utan denna helhetsinsyn kunde jag lätt ha grupperat allergi, rädsla och tidigare dåliga erfarenheter i samma grupp. Det utesluter dock inte, att en kraftig hundrädsla hos en person kan bottna i just dåliga tidigare erfarenheter av hund och med detta exempel vill jag belysa hur mina personliga tolkningar styrt hela analysprocessen.

Tabell 1. Upplevelser av hundens medverkan

Gemensamma	
<p><i>Positiv erfarenhet</i></p> <p><i>Nytt inslag</i></p> <p><i>Annorlunda</i></p> <p><i>Omväxlande</i></p>	<p>Nya upplevelser</p> <p>Variation</p>
<p><i>Mjukhet</i></p> <p><i>Avslappnat</i></p> <p><i>Lugn</i></p>	<p>Stämningen i gruppen</p>
<p><i>Jämlikhet</i></p> <p><i>Tillit</i></p>	<p>Relationerna i gruppen</p>
<p><i>Uppiggande</i></p> <p><i>Kraftgivande</i></p>	<p>Psykiskt välbefinnande</p> <p>Motivation</p>
<p>Deltagare</p> <p><i>Orsak att komma</i></p> <p><i>Lära sig nytt</i></p> <p><i>Uppleva att lyckas</i></p> <p><i>Bli glad av träffarna</i></p>	
<p>Handledare</p>	<p>Resurs</p>
<p><i>Alternativ till aktivitet</i></p> <p><i>Prata om svåra saker på ett mjukt och positivt sätt</i></p>	

Tabell 2. Faktorer som upplevts som betydande

Gemensamma		
<i>Beröring – att röra hunden och att hunden rörde</i> <i>Att sköta den – leda, borsta, leka, fotografera</i> <i>Välja själv</i>	Möjliggörande	Direkt
<i>Allergi</i> <i>Rädsla</i>	Hämmande	
<i>Hundens närvaro inverkade positivt på stämningen</i> <i>Människors sätt att reagera på hundens närvaro</i> <i>Bli glad av att se den</i> <i>Få närma sig hunden på egna villkor</i>	Möjliggörande	Indirekt
<i>Tidigare dåliga erfarenheter</i>	Hämmande	
<i>Hundens sätt att bemöta alla lika</i> <i>Hundens visade iver att närma sig alla</i> <i>Hundens ödmjuka sätt att närma sig</i> <i>Hundens beteende</i> <i>Hunden var lydig</i> <i>Förarens kontroll över hunden</i>	Möjliggörande	
Deltagare		
<i>Hunden lydde även andra än sin förare</i> <i>Hunden skällde inte</i> <i>Hunden var inte skrämmande</i>	Möjliggörande	

De tematiska grupperingarna har jag valt att förtydliga genom att redogöra för hurdana ord, upplevelser och åsikter som kom fram i intervjuerna med både deltagare och handledare och hurdana som kom fram i någondera respondentgruppen. De centrala upplevelser som jag grupperat som gemensamma för både deltagare och handledare betyder dock inte att samtliga respondenter har uttryckt sig med just de orden utan att de förekom i svar hos någon eller några av de båda respondentgrupperna.

8 DISKUSSION

Mina forskningsfrågor för denna studie var följande;

- 1 Hurdan upplever deltagarna och handledarna att hundens medverkan i verksamheten varit?
- 2 Vilka faktorer i verksamheten med hunden upplevs som betydande?

I min analys av forskningsmaterialet fann jag att terapihundens medverkan hade bidragit till nya upplevelser och variation, bidragit till en lugn och avslappnad stämning samt främjat uppbyggandet av jämlikhet och tillit bland gruppmedlemmarna. Dessa upplevelser delades bland såväl deltagare som handledare. Gemensamma upplevelser bland de båda respondentgrupperna var även en positiv inverkan på det psykiska välbefinnandet och har bidragit till motivationen, bland deltagarna i gruppen framkom detta en aning starkare och i större utsträckning än hos handledargruppen. Detta indikerar på att gruppens verksamhet har varit ändamålsenlig och terapihundens medverkan i den har inverkat främjande på verksamhetens målsättningar (jfr Wesley et al 2009). Ur handledarnas perspektiv visade det sig också att terapihundens medverkan utgjort ett valbart alternativ till sysselsättning för deltagarna och på så sätt var en användbar resurs. Bland handledarrespondenterna betonades att de noterat att deltagare i hundens närvaro pratade om för dem väldigt svåra och också negativa saker på ett mjukt sätt och med en positivt lagd inställning till dem. Bland handledarna har man också noterat att en del under sammankomsterna inte uttrycktes åsikter på påfallande kraftiga och forcerande sätt, vilket i grupsituationer enligt handledarna väldigt ofta förekommer. Deltagarna ansåg att terapihundens medverkan bidrog till att höja på

stämningen i både gruppen och på det individuella humöret och aktiviteter med hunden ledde till upplevelser av att lära sig nya saker och att också lyckas med dem.

Terapihundsverksamheten uppgavs också som en direkt, enskild orsak och motivation att delta i gruppen. (Jfr Serpell 2010.)

Vid en närmare granskning av vad det enligt deltagarna var som bidrog till de ovan beskrivna upplevelserna kom det fram både direkta och indirekta faktorer på både det som upplevdes vara möjliggörande och även faktorer som inverkar hämmande på gruppverksamheten i och med terapihundens medverkan. Direkta, möjliggörande faktorer var fysisk kontakt med hunden, det vill säga beröring. Då avsågs både att få röra, smeka, klappa och krama hunden och den motsatta riktningen, där hunden rörde människan till exempel genom att nosa, slicka eller trycka/luta sig mot hen. (jfr Walsh 2009, 482.) De olika aktiviteterna som erbjöds att göra med hunden upplevdes som intressanta och roliga möjligheter och valbarheten sågs som en fördel. Respondenterna betonade också att det måste vara frivilligt att aktivera sig med hunden och att alla människor helt enkelt inte tycker om hundar och det måste beaktas (jfr Chandler 2012, 97 & Gorzcyca & Fine 2015, 283).

Respondenterna tyckte ändå, att majoriteten av de närvarande vid sammankomsterna reagerade positivt på hundens närvaro, även om inte alla nödvändigtvis inte ville ha en direkt kontakt eller aktivitet med den. Att hundens närvaro och medverkan hade en lugnande och avslappnande effekt på stämningen i gruppen var något samtliga respondenter ansåg. Personer med tidigare dåliga erfarenheter av hundar uppgav i intervjuerna att terapihunden med sitt behärskade och lugna sätt ingav förtroende och positiva erfarenheter som ingav trygghet och man litade på att inget otrevligt med hunden händer. Här såg man också, att det är nödvändigt för hundföraren att observera människors reaktioner och önskemål samt att tydligt visa att hen har kontroll över hunden. Hos deltagarrespondenterna betonades också, att det att hunden även lydde andra än sin förare var en sak som ökade på känslan av trygghet och även bidrog till att själv kunna inverka på hundens beteende. Med tanke på de många observationer på och tankar om hundens sätt och beteende, kommer det tydligt fram att ett terapidjur behöver ha en lämplig karaktär och en tillräcklig nivå av vana och disciplin för att verksamheten med den ska vara ändamålsenlig. (Jfr Chandler 2012, 107 – 109 & Wesley et al 2009.)

Resultaten av denna studie är inte generaliserbar i stor utsträckning, eftersom handlingsmiljön och verksamheten är rätt så strikt avgränsad, den granskade verksamhetstiden relativt kort, urvalet tämligen litet och min egen dubbelroll som både handledare och forskare bör tas i beaktande i stor utsträckning. Min ovana att utföra forskningsintervjuer är också en faktor att ta i beaktande, den information en utomstående och mera erfaren intervjuare skulle ha kunnat samla in kunde ha haft annorlunda resultat. Informationen om möjligheten att delta i intervjuerna ser jag också efteråt att jag gav ut onödigt sent och informationen nådde inte alla deltagare. Samtliga respondenter hade genomgående positiva eller neutrala upplevelser av terapihundens medverkan. Deltagarrespondenterna framförde också att aktiviteter utöver dem som hade med terapihunden att göra upplevdes som positiva, roliga och intressanta och betonade också att det är viktigt att relationerna till handledarna är goda. Det förblir en gåta, om personer som kan ha haft negativa upplevelser inte ville delta i studien eller om personer blivit borta från hela verksamheten enbart på grund av att hunden fanns med. Med detta i åtanke bör man beakta, att negativa upplevelser också kan ha förekommit, men att jag i denna studie inte fått tillgång till sådan information.

Trots de faktorer som begränsar generaliseringen av resultaten, talar resultaten samma språk som tidigare forskning om djurs inverkan på människans välbefinnande och mångsidiga möjligheter med djurassisterade metoder inom det sociala fältet (jfr Wells 2009, 563 & Latella & Abrams 2015, 133 & Risley-Curtiss et al 2013, 153, 60). Att forskningsfrågorna i denna studie berör praxis inom det sociala arbetsfältet och omfattar både brukare och praktiker med upplevelser och erfarenheter av en gemensam verksamhet, gör resultaten värdefulla med tanke på utvärdering och utveckling av service som erbjuds och planeras (Satka et al 2005, 11). Resultaten i denna studie ger starka antydningar åt det håll att det finns rikligt med utrymme och möjligheter för att utveckla djurassisterade verksamheter inom det sociala och terapeutiska arbetsfältet. Även om djurassisterade metoder inte är ändamålsenligt för alla, utgör de en mångsidig resurs för flera olika målgrupper på såväl brukar- som praktikernivå.

KÄLLOR

Bachi, Keren & Terkel, Joseph & Teichman, Meir (2011) Equine-facilitated psychotherapy for at-risk adolescents: The influence on self-image, self-control and trust. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 17(2), 298-312.

Chandler, Cynthia K. (2012) *Animal assisted therapy in the role of counseling*. New York: Routledge.

Fine, Aubrey H. (2015) *Handbook on animal- assisted therapy. Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. London, San Diego, Waltham, Oxford: Academic Press.

Gorczyca Ken & Fine Aubrey H. (2015) Pets bring comfort and health: The evolution of the PAWS model in san Fransisco and the Safe Pet guidelines. In Fine, Aubrey H. (eds.) *Handbook on animal- assisted therapy. Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. London, San Diego, Waltham, Oxford: Academic Press, 279-294.

Johnson, Rebecca & Bibbo, Jessica (2015) Human-animal interaction in the aging boom. In Fine, Aubrey H. (eds.) *Handbook on animal-assisted therapy. Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. London, San Diego, Waltham, Oxford: Academic Press, 249-260.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.

Latella, Donna & Abrams, Barbara (2015) The role of equine in animal-assisted interactions. In Fine, Aubrey H. (eds.) *Handbook on animal-assisted therapy. Foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. London, San Diego, Waltham, Oxford: Academic Press, 115-137.

Levin, Claes (2008) Att undersöka >>det sociala<< - några ingångar. Ingår i Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur & Kultur, 32-40.

Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red) *Forskningsmetodik för socialvetare*. Stockholm: Natur och kultur.

Risley-Curtiss, Christina, Rogge, Mary E. & Kawan, Elisa (2013) Factors affecting social workers' inclusion of animals in practice. *Social Work* 588(2), 153-161.

Satka, Mirja, Karvinen-Ninikoski, Synnöve, Nylund, Marianne, Hoikkala, Susanna (2005) *Sosiaalityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus.

Satka Mirja, Julkunen Ilse, Kääriäinen Aino, Poikela Ritva, Yliruka Laura & Muurinen Heidi (2016) Johdanto –Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Ingår i: M. Satka, I. Julkunen, A. Kääriäinen, R. Poikela, L. Yliruka & H. Muurinen (red.) *Käytäntötutkimuksen taito - Praktikkforskningens konst*. Heikki Waris -instituutti & Matilda Wrede -instituutti, 8–30.

Serpell, James A. (2010) Animal-assisted Interventions in historical perspective. In Fine, Aubrey H. (eds.) Handbook on animal-assisted therapy. Foundations and guidelines for animal-assisted interventions. London, San Diego, Waltham, Oxford: Academic Press, 11-19.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2011) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Walsh, Froma (2009) Human-animal bonds II: the role of pets in family systems and family therapy. Family process. 48(4), 481 – 499.

Wells, Deborah L. (2009) The effects of animals on human health and well-being. Journal of social issues. 65(3), 523-543.

Wesley, Martin C. & Minatrea, Neresia B. & Watson, Joshua C. (2009) Animal-assisted therapy in the treatment of substance dependence. Anthrozoös. 22(2), 137-148.

Widerberg, Karin (2002) Kvalitativ forskning i praktiken. Lund: Studentlitteratur.

BILAGA 1

Suostumus tutkimukseen osallistumisesta

Tutkimus: Terapiakoiran käyttö kuntouttavassa ryhmätoiminnassa. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää minkälaisena koiran läsnäolo ryhmässä ja toiminta sen kanssa koetaan. Tutkimuksen aineiston keruu suoritetaan ryhmähaastattelulla. Nauhoitettu haastattelu litteroidaan. Litteroitu aineisto analysoidaan ja tulokset esitetään kirjallisessa raportissa.

Tutkimuksen tekijä: Maria Sandbäck

Tutkimuksen julkaisu: Helsingin Yliopiston valtiotieteellinen tiedekunta.

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijan tietoon ja aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että osallistun ryhmähaastatteluun ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen tutkimuksen tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää tutkimukseen osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys

Allekirjoitus

Nimenselvennys